

VOCAȚIA ÎNTEMEIERII

Puterea de a smulge lucrurile din amorf aparține, cu adevărat, doar spiritelor ferme, reflexive și conștiente de menirea proprie. Edificiile iau naștere însă în pofida unei opoziții inerțiale a haosului sau a mediocrității și latența formatoare trebuie să iasă din matcă pentru a birui obstacole ale lumii profane. Tocmai zăgazurile acesteia se rup odată cu întemeierea, căci durata mistuitoare este abolită. *Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei, Caietele Arhivei de Folclor* sau activitățile patronate de *Centrul Județean al Creației Populare* din Iași au așezat la prezentul etern creația populară, atât de expusă puterii erodante a vremurilor. Profesorul universitar doctor Ion H. Ciubotaru a fost cel care a avut grijă de aceasta.

Calitatea fundamentală pentru actul de întemeiere a fost intransigența moștenită, pe de o parte, de la Haralamb Ciubotaru, a cărui figură paternă dominantă apare mereu încoronată de demnitate absolută în rememorările profesorului. Pe de altă parte, Petru Caraman, mentorul a cărui apropiere l-a format în mod definitoriu pe Ion H. Ciubotaru, i-a cultivat rigurozitatea științifică și umană vreme de 18 ani. Lecțiile de viață primite de la reputatul etnolog au găsit teren prielnic în personalitatea discipolului, iar roadele acestui „altor” vor continua să schimbe domeniul etnologiei românești multă vreme de acum încolo. Modul în care a învățat Ion H. Ciubotaru de la Petru Caraman să cerceteze și să apere cultura tradițională românească definește discursul său în orice împrejurare: direct, fără eufemisme menajatoare, mereu în slujba adevărului științific. Lecția precauției, cel mai adesea din motive sociale, nu i-a fost predată profesorului Ciubotaru, căci aceasta este sinonimă compromisului și nici unul dintre cei trei nu a admis vreodată concesiile ca alternativă. Așa au fost posibile realizările care stau acum la îndemâna noastră.

Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei (AFMB)

La începutul lui aprilie 1968, Ion H. Ciubotaru devenea cercetător în cadrul Centrului de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor al Academiei Române. Anterior, lucrase zece luni la *Muzeul Etnografic al Moldovei*, perioadă pe cât de scurtă, pe atât de fertilă,

profund resimțită de colectivul de muzeografi. Această experiență asupra culturii materiale a poporului român, adăugată anilor trăiți în inima satului tradițional botoșănean, a avut o urmare benefică asupra modului în care a fost înțeleasă și condusă investigația de teren, dar și asupra decodării semnificațiilor. Realitățile culturii străvechi sunt privite întotdeauna din interior, fără să fie pândite vreodată de înșelătoarea tentație a interpretărilor hazardate, de dragul amprentei personale. Astăzi vedem peste tot aceste „semnături” mutilante ale imaginarii tradiționale, ca simptome ale unei acute rupturi de lumea adevărată a satului și pentru acest motiv lucrările științifice ale lui Ion H. Ciubotaru constituie modele mandatate să anuleze orice manieră diletantă de analiză.

După numai patru zile de la angajare, profesorul Ciubotaru se afla deja într-o anchetă folclorică la Muntenii de Jos, din județul Vaslui. Frecvențele incursiuni de dinaintea angajării la institut, dar și cele mijlocite de Academie, l-au condus la concluzia că se impunea alcătuirea unui instrument de lucru adecvat. *Chestionarul folcloric și etnografic general* a necesitat doi ani de documentare, căci cele 1175 de întrebări cuprind paliere numeroase și diferite ale culturii populare: *credințe și superstiții, medicină populară, obiceiuri familiale, obiceiuri calendaristice, folclor literar, jocuri de copii, port popular, arhitectură tradițională, îndeletniciri*. Pe cât de inovator și de ambițios a fost redactat chestionarul, pe atât de dificilă s-a dovedit apariția lui în contextul vremurilor de la sfârșitul deceniului șapte al veacului trecut. A fost nevoie de intervenția fermă a cărturarului Petru Caraman la președintele Filialei Iași a Academiei Române, Christofor I. Simionescu, pentru ca publicarea să fie urgentată de conducerea institutului filologic. Victoria reputată, grație savantului magistru, nu a fost însă totală, căci chestionarul a apărut fără numele autorului pe copertă, de parcă ar fi fost o lucrare colectivă. Iar numeroase întrebări, privitoare la obiceiurile calendaristice, nu au putut fi incluse în capitolul aferent (e vorba în special despre sărbătorile aparent prea încărcate din punct de vedere religios: Crăciunul, Paștele ș.a.).

Demersul investigației a fost construit în deplină cunoaștere a pârgھیilor psihologice care eliberează informația sedimentată, de-a lungul timpului, în memoria ruralilor tradiționali. Astfel, întrebările sunt adeseori dublate, reluate la distanță, prin reformulări înrudite, intercalate între diversele forme ale aceleiași interogații. Strategia, folosită mai ales

pentru verificarea autenticității declarațiilor în sondajele psihologice, provoacă amintirile culturale, dându-le în același timp răgazul necesar pentru a irumpe. Chestionarele redactate până atunci (B. P. Hasdeu, N. Densușianu, Ion Mușlea ș.a.) au fost asimilate și depășite prin tehnica rafinată a anchetei indirecte, capabilă să suplinească absența specialistului. În plus, problematica urmărită anticipa abordările de tip monografic ale unor aspecte mai puțin cercetate la acel moment. Ineditul a fost diagnosticat cu precizie, pentru că, patruzeci de ani mai târziu, documentele arhivate datorită chestionarului sunt în continuare valoroase prin noutate și originalitate.

Imediat ce a început anul 1971, chestionarul a fost expedit în aproximativ 1800 de localități din Moldova și Bucovina, cu intenția declarată a unei prospecțiuni hotărâtoare pentru anchetele viitoare. Acțiunea s-a bucurat de sprijinul mitropolitului Moldovei și Bucovinei, Iustin Moisescu, ceea ce a avut ca urmare disponibilitatea arătată de preoții satelor. La fel de prețios a fost aportul învățătorilor, profesorilor de limbă și literatură română, însuflețiți de demersul ambițios al cercetătorului Ion H. Ciubotaru. Învățătorul Mihai Cucu, din Pleșani – Botoșani, scria pe adresa institutului despre abnegația cu care a contribuit la fondarea Arhivei de Folclor a Moldovei și Bucovinei: „Am lucrat în timpul liber, în zilele de sărbătoare, iar în vacanța de primăvară mi-am luat concediu de odihnă pentru a putea lucra la chestionar în condiții cât mai bune”¹. La rândul său, funcționarul Dem. Ahrițculesei, din Căndești II – Botoșani, își declara, pe aceeași cale, bunăvoința generoasă: „Am aflat cu multă bucurie de importanta dumneavoastră inițiativă... Posed mult folclor, cules între cele două războaie mondiale, din fostul județ Dorohoi. Vă rog să-mi comunicați dacă pot deveni colaboratorul dumneavoastră”². Nu puține au fost cazurile în care chestionarele erau reținute sau copiate, în satele vizate, de către fii ai localităților respective, în vederea alcătuirii unor monografii – un efect secundar al eficienței crescute pe care a demonstrat-o instrumentul de investigație³.

Cele aproximativ 800 de chestionare completate, trimise înapoi expeditorului, au fost evaluate ca fiind majoritar bune și foarte

¹ Apud Ion H. Ciubotaru, *Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei*, în „Anuarul de Folclor” (AF), I, Cluj-Napoca, 1980, p. 193.

² *Ibidem*.

³ Astfel s-au născut monografiile localităților Costești – Iași, Sulița – Botoșani, Vulturești – Vaslui ș.a.

bune. Adeseori, informația a trebuit furnizată prin adăugarea unor foi suplimentare sau caiete întregi, folosite ca anexă a chestionarului. În decembrie 1971, „rezultatele anchetei indirecte au oferit o primă imagine de ansamblu asupra fenomenelor urmărite, indicând totodată (cu destulă exactitate, după cum s-a putut constata mai târziu) zonele de concentrație maximă a producțiilor folclorice și implicit pe acelea mai puțin fertile sub acest aspect”⁴. Concluzia: economisirea timp, resurse umane, materiale, și focalizarea anchetelor directe în mod decisiv. Afirmatii acceptate ca adevăr general erau infirmate de datele receptate prin chestionare. Atât vacuitatea unor zone etno-folclorice precum Valea Bașeului, Câmpia Jijiei, Valea Miletinului, Ținutul Covurluiului, cât și lipsa de interes folcloric prezentată de localitățile suburbane s-au dovedit a fi supoziții neîntemeiate, păgubitoare la nivel cultural.

Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei s-a deschis, așadar, cu un fond documentar neașteptat de valoros și amplu, etapa imediat următoare constând în verificarea, pe teren, a răspunsurilor primite și îmbogățirea acestora. A urmat apoi inventarierea și sistematizarea corespunzătoare a acestui prețios fond de documente etnologice. Fiecare întrebare din chestionar a primit o mapă distinctă, în care au fost copiate, pe fișe format A5, răspunsurile din 580 de localități din Moldova și Bucovina, în ordinea alfabetică a siglelor alcătuite de Ion H. Ciubotaru. Accesul la informațiile primite prin mijlocirea chestionarului este foarte comod astfel și ajută, din nou, analizele de tip monografic. Este suficient să cunoști numărul întrebării-cheie pentru a îți se revela, la deschiderea mapei, viziunea generală și particulară a satelor din Moldova și Bucovina. Pe baza acestui tablou folcloric și etnografic al zonei, profesorul a stabilit o rețea de peste 600 de puncte (localități), în care se impunea deplasarea specialiștilor pentru ancheta directă. Pe parcurs, numărul localităților investigate avea să se îmbogățească.

Densitatea punctelor de pe harta etnologică viza spațiile mai puțin cercetate (evitând deci aglomerarea investigațiilor în Vrancea, Bucovina și chiar în zonele de munte ale Neamțului, unde reprezentanții Școlii Sociologice de la București, precum și alți cercetători, obținuseră rezultate binecunoscute). Localitățile bilingve și cele din vecinătatea orașelor au fost, de asemenea, incluse într-un număr relevant în rețeaua

⁴ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 194.

anchetelor directe. Edificator, pentru primul caz, este faptul că germenele monumentalei lucrări, premiată în țară și străinătate, *Catolicii din Moldova. Universul culturii populare* – un alt mod de a întemeia – a crescut din anchetele ce au stat la baza Arhivei de Folclor a Moldovei și Bucovinei⁵. Odată ajunși pe teren, cercetătorii⁶ trebuiau să completeze integral chestionarul, în situația în care acea localitate nu fusese cuprinsă deja în arhivă pe această cale. Dezideratul principal era ca specialistul să cunoască fenomenul folcloric în mod unitar, în diverse zone ale Moldovei, mai ales datorită intențiilor (care s-au concretizat în rezultate răsunătoare) de realizare a unor monografii pe specii ale literaturii orale.

Astfel, folcloriștii au fost liberi să-și aleagă și alte localități pentru aspectul studiat, în afara punctelor de rețea, o metodă de anchetă directă diferită, întrucâtva, de practicile dialectologice. Realitatea vie a fost privilegiată în fața repertoriului pasiv, care se consemna cu amendamentele corespunzătoare. Cei 20-30 de informatori, ca număr mediu, puteau oferi cercetătorilor, în cele 4 până la 8 zile afectate unei anchete, o imagine veridică asupra lumii tradiționale, atât prin verificarea și aflarea răspunsurilor la chestionar, cât și prin furnizarea de informații suplimentare, deosebit de interesante.

Rigoarea și exactitatea cu care șeful Departamentului de Etnografie și Folclor, Ion H. Ciubotaru, a conceput înființarea Arhivei de Folclor a Moldovei și Bucovinei confirmă încrederea hotărâtă a mentorului, decisivă în 1970: „Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei reprezintă o remarcabilă inițiativă, de mare interes pentru cunoașterea folclorului și etnografiei din Moldova. Seriozitatea cu care a fost întocmit *Chestionarul folcloric și etnografic general* constituie o garanție că domnul Ciubotaru are competența profesională de a se angaja la alcătuirea unui asemenea fond documentar” (Prof. univ. dr. Petru Caraman). Făcând un salt temporal, cităm opinia lui Ion Cuceu, ca recunoaștere posterioară instituirii – „Crearea Arhivei de Folclor a Moldovei și Bucovinei a reprezentat, fără îndoială, un demers pozitiv

⁵ Vezi Romulus Antonescu, *Argumente ale identității*. Interviu cu Ion H. Ciubotaru, în „Revista Română”, anul IV, nr. 1 (19), Iași, ianuarie 2000, p. 2.

⁶ Patru cercetători au lucrat, cu reală dăruire, de-a lungul celor 40 de ani: Lucia Berdan, Lucia Cireș, Silvia Ciubotaru și Ion H. Ciubotaru. Aceștia li s-au alăturat doi etnomuzicologi, profesorii Viorel Bârleanu și Florin Bucescu, precum și unii dascăli din învățământul superior: Mircea Fotea și Ștefan Popa (Facultatea de Filologie), Ilie Danilov (Facultatea de Medicină) și Larisa Agapie (Conservator).

de organizare a cercetării științifice a folclorului, de punere a acesteia pe baze moderne”⁷ – și pe cea a lui Nicolae Constantinescu, enunțată ceva mai târziu: „După aproape treizeci de ani de activitate, Arhiva de la Iași poate fi socotită una dintre cele mai bogate și mai bine organizate din țară, având un valoros fond de documente etno-folclorice, culese cu mijloace moderne și arhivate după principii științifice”⁸. Clasificarea și sistematizarea volumului imens de date a constituit o încercare depășită exemplar, pentru că experiența celor două arhive de folclor anterioare (de la București și Cluj), dar și a unora din străinătate, a fost asimilată și fructificată în sistemul de inventariere bazat pe criterii diferite, în funcție de scopul cercetării și de varietatea informațiilor acumulate.

Fondurile AFMB însumează circa 300.000 de documente, formate din răspunsurile la chestionarele completate și manuscrisele din satele anchetate. Pe lângă acestea, arhiva adăpostește o fonotecă, numărând peste 700 de benzi de magnetofon (a căror replică digitală a fost operată de Ioana Repciuc pe 1279 de CD-uri), o amplă fototecă cu negativele filmelor foto, diapozitive color, fotografiile în două exemplare (circa 8.000 de fotocopii cu tot atâtea dublete), 15 filme etnografice și un fond constituit din colecția profesorului Petru Caraman. Aceasta din urmă este constituită din 11 caiete cu texte culese de cărturarul însuși, cărora li se adaugă 1200 de dosare cu informații de la colaboratori, sistematizate în funcție de obiectul investigațiilor întreprinse de marele cărturar. Operativitatea identificării și consultării acestei baze de date rezultă din eficiența sistemului gândit pentru arhivarea informației.

Catalogarea în registre-inventar (cinci pentru înregistrările sonore din AFMB și unul pentru fondul „Petru Caraman”) permite o viziune cronologică asupra documentelor intrate în arhivă. Mii de fișe, tematice și geografice, au fost redactate pentru informarea rapidă a celor preocupați de acest domeniu. Fie că interesul vizează o specie folclorică ori un sat, doar câteva secunde trec până la aflarea răspunsului din fișierele informative. Același mod de operare arhivistică a fost folosit și pentru colecția savantului Petru Caraman, fiecare document având un ecou dublu în evidența pe fișe: încadrarea tematică sau localizarea geografică.

⁷ Ion Cuceu, *Caietele Arhivei de Folclor*, în AF, III-IV (1982-1983), Cluj-Napoca, 1983, p. 344.

⁸ Apud Romulus Antonescu, *loc. cit.*

Mijloacele moderne de culegere a datelor etno-folclorice de pe teren, sub discernământul științific al cercetătorilor, arhivarea corectă, eficientă și explicită a documentelor fac din Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei o ctitorie întru veșnicia culturii populare, pentru care vocația a constituit condiția hotărâtoare. Ion Talos atrage atenția asupra extinderii temporale a efectelor benefice provocate de Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei: „Generații de-a rândul vor avea toate motivele să poarte recunoștință întemeietorului arhivei, pentru inestimabila avuție culturală adunată la Iași”⁹. Valorificarea tezaurului de documente etnologice cuprinse în colecțiile AFMB, preocuparea ca aceste prețioase valori să ajungă cât mai curând la îndemâna specialiștilor, cerea aceeași viziune ordonatoare.

Caietele Arhivei de Folclor

Modalitatea de formulare a chestionarului, cercetările de teren minuțioase și cunoașterea exhaustivă a literaturii de specialitate au impus apariția unor lucrări care să valorifice materialul inedit, capabil să reconfigureze coordonatele etnologice ale spațiului moldav. Teme puțin cunoscute pe plan național își regăseau răspunsuri surprinzătoare în documentele numeroase adunate în arhivă, iar profesorul Ciubotaru a hotărât fructificarea lor printr-o apariție succesivă de volume, compuse din temeinice studii științifice și antologii de texte inedite. Numele acestei serii trimite la esența statutului de etnolog: culegerea informației prin contact direct cu păstrătorii acestor valori. Atunci când mijloacele tehnice nu existau sau nu puteau fi procurate, marii folcloriști au notat cu atenție pioasă textele găsite. *Caietele Arhivei de Folclor* constituie o referință pentru cercetarea și redarea creației populare în special pentru respectul acut față de autenticitatea formei și contextului în care au fost emise.

Ecoul acestor apariții în serie a fost prompt: „După zece ani de activitate temeinică, materializată într-un bogat și sistematic fond documentar, întemeietorul Arhivei, Ion H. Ciubotaru, inițiază «Caietele Arhivei de Folclor», o publicație științifică modernă și impunătoare, al cărei scop este de a pune treptat în valoare o parte din informația științifică acumulată, pregătind astfel apariția viitoarelor sinteze asupra culturii populare din Moldova și Bucovina”¹⁰. În 1987, Ovidiu Bârlea

⁹ Ion Talos, *Ion H. Ciubotaru – 65*, în „Cronica”, nr. 7-9, Iași, iunie 2005, p. 14.

¹⁰ Ion Cuceu, *op. cit.*, p. 344.

avea o perspectivă și mai îndelungată asupra valorificării graduale: „*Caietele Arhivei de Folclor* s-au impus cu rapiditate. O publicație științifică binevenită, care și-a câștigat notorietatea atât în țară cât și peste hotare”.

Primul volum apare în 1979, printr-o abordare sincretică a unui fenomen muzical caracterizat de o adaptabilitate crescută a interpretării, în funcție de specia literară. Cei doi etnomuzicologi, menționați mai sus, au colaborat cu cercetătoarea Silvia Ciubotaru la „*Bătrâneasca*”. *Doine, bocete, cântece și jocuri din Ținutul Rădăușilor (Cercetare monografică)*, iar rezultatul a constituit o premieră pentru literatura etnologică: așezarea într-un singur volum a analizei științifice care surprinde fenomenul etno-folcloric în toată complexitatea lui. Cele 129 de fonograme cu variate specii literare, în care a fost identificată linia melodică încetățenită în zonă sub numele de *Bătrâneasca*, precum și cele 292 de texte poetice, ofereau cititorului o imagine revelatoare asupra realității tradiționale investigate. În 1982 sunt publicate două cărți¹¹ și această apariție dublă va rămâne metoda generală de editare a *Caietelor*, la fiecare doi ani, până aproape de încheierea seriei în anul 1991. De altfel, colectivul care a lucrat sub îndrumarea lui Ion H. Ciubotaru îi atribuie meritul pentru constanța cu care au fost tipărite rezultatele cercetărilor efectuate. Lucia Cireș scria despre colegul și șeful său de departament, în urmă cu cinci ani: „Între anii 1979-1991 coordonează colecția celor zece volume din seria «Caietele Arhivei de Folclor», extrem de favorabil primite de specialiști, a căror apariție se datorează, în primul rând, asiduității sale”¹².

Două lucrări, din cele zece publicate, au fost prezentate ca teze de doctorat: volumul al V-lea, *Colinde din Moldova. Cercetare monografică*, semnat de Lucia Cireș (1984), și cel de-al VI-lea, *Balade din Moldova. Cercetare monografică*, de Lucia Berdan (1986). Materialul bogat și inedit adunat în fondul arhivei a susținut cercetări fără precedent, prin clarificarea unei problematice mai puțin accesibile. O altă lucrare de doctorat nutrită din generoasa bază de date a arhivei este cea redactată de

¹¹ Lucia Cireș, Lucia Berdan, *Descânțece din Moldova. Texte inedite*, Iași, Caietele Arhivei de Folclor, II, 1982, LVIII + 420 p., și Petru Caraman, *Literatură populară. Antologie, introducere, note, indici și glosar* de Ion H. Ciubotaru, Iași, Caietele Arhivei de Folclor, III, 1982, XLIII + 448 p.

¹² Lucia Cireș, *Ion H. Ciubotaru la 65 de ani*, în „Revista Română”, anul XI, nr. 2 (40), Iași, iunie 2005, p. 5.

Silvia Ciubotaru¹³. De altfel, Ion Taloș consideră că volumele elaborate de profesorul Ciubotaru pe baza materialului din arhivă sunt definatorii pentru contribuția adusă la cunoașterea științifică a culturii populare românești: „Opera de maturitate a lui Ion H. Ciubotaru e reprezentată de următoarele lucrări: *Folclorul obiceiurilor familiale din Moldova* (1986) [CAF VII], *Marea trecere. Repere etnologice în ceremonialul funebru din Moldova* (1999), *Valea Șomuzului Mare. Monografie folclorică* (2 volume, 1991) [CAF X 1,2]”¹⁴. Aceste trei cercetări laborioase sunt înrudite cu tema lucrării de doctorat susținută de Ion H. Ciubotaru în 1978, la Cluj, sub conducerea profesorului universitar doctor Dumitru Pop: *Cântecul funerar și contextul său etnografic pe Valea Șomuzului Mare*, ceea ce demonstrează meticulozitatea cu care analiza etnologică este condusă până la o tratare exhaustivă a subiectului.

În ultima perioadă mai ales, dar și anterior acestui context socio-cultural deconcertant, se practică o așa-zisă defalcare a tezei de doctorat în două sau mai multe cărțuții, menite să îngroașe artificial suma lucrărilor publicate de un aspirant la titlurile și gradele academice. Profesorul Ciubotaru nu numai că nu și-a publicat lucrarea de doctorat în forma în care a fost susținută, dar a ales să aprofundeze aspectele cunoscute, atât pe teren, cât și în forul abstract al bibliografiei, până la nașterea a trei lucrări de sine stătătoare, fiecare esențială pentru cunoașterea veridică a obiceiurilor funebre (primele două lucrări citate mai sus de Ion Taloș), respectiv a regiunii etno-folclorice delimitată de pârâul Șomuzul Mare. Progresul marcat de aceste lucrări a fost sintetizat precis de profesorul Ion Taloș: „Concluzia care se desprinde din aceste lucrări este că între nordul Moldovei și Transilvania există asemănări demne de toată atenția. Excelenta antologie (234 de texte) care însoțește studiul [volumului VII] atestă pentru prima oară în Moldova cântecul zorilor și al bradului, cunoscute anterior în Transilvania, Banat și Oltenia. Contribuția lui Ion H. Ciubotaru la cercetarea obiceiurilor funerare este una fundamentală. (...) Până la lucrările lui Ion H. Ciubotaru se știa doar, în linii generale, că între Nordul Moldovei și Transilvania există asemănări în domeniul cântecului narativ și al liricii populare. Monografia asupra *Văii Șomuzului Mare*, ca și altele, mai devreme, aduc eclatante dovezi ale acestor asemănări din domeniul obiceiurilor”¹⁵.

¹³ Silvia Ciubotaru, *Nunta în Moldova. Cercetare monografică*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2000, 343 p.

¹⁴ Ion Taloș, *op. cit.*, p. 14.

¹⁵ *Ibidem*.

Volumul al IV-lea al *Caietelor Arhivei de Folclor*, tipărit în 1984, tratează în mod exhaustiv o specie literară dificilă prin funcțiile variate: poetică, satirică, rituală, socială. Silvia Ciubotaru pune o piatră de hotar prin lucrarea *Strigături din Moldova. Cercetare monografică*, iar la temeinicia cercetării contribuie și capitolul de etnomuzicologie redactat de colaboratorii constanți ai AFMB, Viorel Bârleanu și Florin Bucescu¹⁶. Reputatul etnolog Nicolae Bot recunoștea în 1987 schimbarea importantă produsă în percepția științifică a acestei specii lirice: „Studierea textelor și a contextelor de performare conduce la constatări pertinente, unele corectând afirmații mai vechi, considerate în bibliografia problemei adevăruri de necontestat. Astfel, marea unitate tematică pe întreaga arie dovedește redusul caracter improvizatoric al speciei, alte constatări deschid noi perspective în cercetare, precum cele despre vechime, dintre care menționăm comentariul referitor la strigăturile rostite în vechile dansuri rituale și denumirea «descântecă», «descânțece» din unele arii transilvănene, sau urmărirea substraturilor arhaice cu implicații magice, în texte privind promovarea fertilității cănepii sau a grânelor, dar și în cele despre culegerea mătrăgunei sau despre folosirea pământului de pe mormânt”¹⁷.

Aceeași cercetătoare publică în 1988 volumul *Ornamente populare tradiționale din Moldova. (Cusături, țesături)*, alături de Ion H. Ciubotaru, ca o continuare temeinică a contribuției aduse într-o lucrare similară închinată zonei Botoșanilor¹⁸. Cele 334 de pagini cu ilustrații, grupate pe motive geomorfe, fitomorfe, zoomorfe și antropomorfe, împreună cu studiul care așază în contextul socio-ritual funcția țesăturilor oferă un instrument de decodare a simbolurilor oculte de funcția estetică. Bibliografia de specialitate se află în continuare în deficit atunci când vine vorba de interpretarea motivelor întâlnite în arta populară, iar volumul al VIII-lea din *Caietele Arhivei de Folclor* va constitui oricând un punct de referință.

Colaborarea Luciei Cireș cu Lucia Berdan la alcătuirea lucrării *Descânțece din Moldova. Texte inedite* (1982) „oferă o imagine

¹⁶ Numărul IX al *Caietelor Arhivei de Folclor* se constituie din lucrarea exclusivă a celor doi etnomuzicologi: *Melodii de joc din Moldova* (1990).

¹⁷ Nicolae Bot, *Caietele „Arhivei de Folclor a Moldovei și Bucovinei”*, vol. IV-VII, în AF, V-VII (1984-1986), Cluj-Napoca, 1987, p. 435.

¹⁸ Ion H. Ciubotaru, Silvia Ciubotaru, *Ornamente populare tradiționale din zona Botoșanilor. Cusături, țesături*, Botoșani, 1982.

concludentă asupra bogăției și varietății acestei categorii folclorice în aria cercetată”¹⁹. Valorificarea redusă a textelor și temelor conexe cu fenomenul descântatului a dictat o continuare a cercetării, cu rezultate al căror ecou encomiastic nu s-a stins încă²⁰. De altfel, proiectele actuale, desfășurate în cadrul Departamentului de Etnografie și Folclor al Institutului „A. Philippide”, continuă seria *Caietelor*, pe un alt plan, prin tratarea monografică a obiceiurilor din ciclul familial, a căror studiere riguroasă se împlinește prin studii, tipologii și corpusuri de texte revelatoare.

Fondul Petru Caraman a fost fructificat, parțial, în seria *Caietelor* prin volumul al treilea, din 1982, care anunța seria de restituiri necesare pentru punerea în circulație a contribuțiilor uriașe ale savantului ieșean în domeniul etnologic și nu numai. Astfel, după antologia publicată de Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei, *Literatură populară*, Ion H. Ciubotaru îngrijește și publică *Descolindatul în orientul și sud-estul Europei. Studiu de folclor comparat* (1997), *Studii de etnografie și folclor*, în colaborare cu Ovidiu Bârlea (1997), *Kochanowski - Dosoftei. Psaltirea în versuri. Influența lui Kochanowski asupra lui Dosoftei și considerații critico-axiologice* (2005) și *Vechiul cântec popular ucrainean despre Ștefan Voievod și problemele lingvistico-etnografice aferente* (2005). Recunoaștem metoda de lucru intensiv din publicarea *Caietelor Arhivei de Folclor*, prin apariția a două volume hotărâtoare pentru domeniul culturii populare într-un singur an. Numeroase studii ample, unele de dimensiuni care în zilele noastre sunt admise pentru o carte de sine stătătoare, au fost publicate, prin inițiativa restauratoare a aceluiași Ion H. Ciubotaru, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei” de la Iași, dar și în revista „Basarabia”. Astfel, opera fundamentală a marelui etnolog Petru Caraman poate fi cunoscută și asimilată de cercetători, întru definirea precisă a fenomenelor de cultură tradițională.

Valorificarea datelor etnologice din arhivă nu s-a limitat la contribuțiile specialiștilor ieșeni. Cercetătorii clujeni Ion Talos, Virgiliu Florea, Ion Cuceu și Stela Beluzerov au consultat colecțiile AFMB, urmărind colindele, ghicitorile și proverbele adunate din Moldova și Bucovina, iar Ion și Maria Cuceu au beneficiat de informațiile adunate

¹⁹ Ion Cuceu, *op. cit.*, p. 344-345.

²⁰ Silvia Ciubotaru, *Folclorul medical din Moldova. Tipologie și corpus de texte*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005, 576 p.

în baza de date a Institutului „A. Philippide”, completându-și lucrarea *Vechi obiceiuri agrare românești. Tipologie și corpus de texte*, apărută în anul 1988.

Egal de trudnice și de asidue, cele două inițiative ale profesorului Ciubotaru sunt complementare și formează un spectru ce întregește cercetările sale etnologice: culegerea științifică a informației de teren și interpretarea ei, la care se adaugă activitatea de îngrijire a operelor fundamentale semnate de marele cărturar Petru Caraman. „Nevoia de a-și închina puterile unei recuperări cât mai depline a tradițiilor din lumea rurală, într-o epocă de anihilare voită a acestora”²¹, a făcut ca vocația întemeierii să nu rămână în forul privilegiat și abstract al investigației academice.

Director al Centrului Județean al Creației Populare, Iași

În octombrie 1966, Ion H. Ciubotaru devenea îndrumător de specialitate în cadrul Muzeului Etnografic al Moldovei. Cele 10 luni de activitate muzeistică au prefigurat abilitățile ordonatoare pe care urma să le folosească intensiv, între anii 1991 și 2004, la conducerea Centrului Județean al Creației Populare din Iași. Incompatibil cu robotizarea prezentării la nivel superficial a exponatelor din muzeul ieșean, etnologul a impus (vremelnic) o nouă modalitate de transmitere a informației în timpul ghidării prin sălile Palatului Culturii. Obiectele de uz cotidian deveneau personaje principale în spuneri captivante, relatări cu farmec ale raportului dintre etnografie, folclor și imaginarul tradițional. Un material de 60 de pagini dactilografiate (nesemnat, asemenea *Chestionarului* din 1970) oferea colectivului de muzeografi toate datele necesare pentru a lăsa vizitatorii să se cuminece din viziunea arhaică românească. În plus, sistemul achizițiilor a fost perfecționat și eficientizat, cu roade bogate care constituie azi parte din valorile statutare ale muzeului.

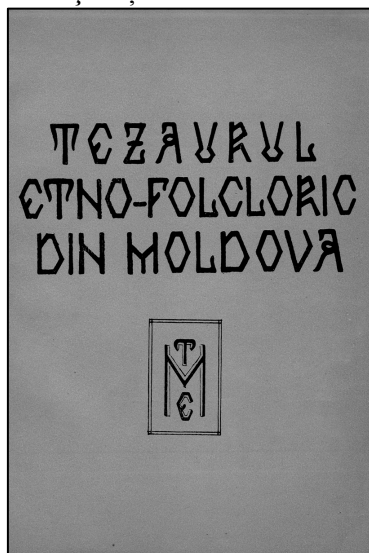
La intrarea în instituția județeană dedicată culturii populare – pe care a condus-o (în cumul) mai bine de doisprezece ani – Ion H. Ciubotaru s-a confruntat cu un fond de materiale imposibil de accesat. Fragmente copiate (nu mai mult de 200 de întrebări) din chestionarul redactat de profesor au fost folosite aleatoriu prin localitățile județului Iași, rezultând mai multe caiete cu răspunsuri variate. O așa-zisă *ștafetă*

²¹ Alexandru Zub, *Un exeget al creației populare: Ion H. Ciubotaru*, în „Convorbiri Literare”, anul CXLI, nr. 4 (136), Iași, aprilie 2007, p. 34.

folclorică a circulat prin sate, iar învățătorii și profesorii aveau sarcina să noteze creații literare pe care le considerau importante, precum și alte fapte de cultură tradițională. Trei volume masive, cuprinzând texte poetice și informații de interes etnografic, totalizând circa 2000 de pagini, și alte șapte ceva mai mici, completate parțial, zăceau în 1991 la sediul Centrului Județean, fără ca cineva să poată spune ceva despre natura materialului depozitat.

Exact în aceeași perioadă, Ion H. Ciubotaru iniția un proiect gigant, care din păcate nu poate fi adunat la suma realizărilor. Condițiile socio-politice (dar și factori de natură subiectivă) au reușit să stopeze ceea ce ar fi putut deveni cea mai mare izbândă științifică din domeniul antropologiei culturale zonale românești: *Tezaurul etno-folcloric din Moldova*. Incipitul filadei (59 de pagini în format academic) sună fatidic, după 18 ani: „*Tezaurul etno-folcloric* este o lucrare a cărei lipsă continuă să se resimtă în literatura noastră de specialitate”²². Dincolo de regretul pentru lipsa concretizării, trebuie remarcată sistematizarea amplă, de o limezime fără echivalent în literatura de specialitate, pe care o promitea inițiativa profesorului. Treizeci de volume în format mare (30/22 cm), a 500-1000 de pagini fiecare, ar fi trebuit să trateze monografic majoritatea manifestărilor populare, de la cele existențiale (agricultură, ceramică, arhitectură, covoare moldovenești, îndeletniciri secundare, păstorit, port, țesături de interior, viticultură și pomicultură), la rituri și ceremonii (obiceiuri familiale, calendaristice), la genurile și categoriile folclorice (balade, basme, cântece, colinde, eposul eroic, folclorul copiilor) și până la actele de cultură cu implicații magice (descânțece, ouăle de Paști etc.). Frontiera politică era ignorată în radiografia etnologică a Moldovei, pentru a surprinde întregul corolar de variante și implicații ale spiritualității arhaice.

Paul H. Stahl declara în 1990: „Cunosc foarte bine și apreciez mult activitatea cercetătorilor de la Iași, care lucrează în cadrul

²² Ion H. Ciubotaru, *Tezaurul etno-folcloric din Moldova* (TEM), Iași-Chișinău, 1992, p. 1.

Arhivei de etnografie și folclor a Moldovei. Ei au scos până în prezent nouă sau zece volume dintr-o importantă colecție – «*Caietele Arhivei de Folclor*» – ce reprezintă de fapt o cercetare monografică asupra culturii populare, cercetare înfăptuită cu mijloace de investigație moderne și cu o metodologie științifică adecvată. Am auzit, de asemenea, lucruri frumoase despre folcloriștii de la Chișinău care, după câte știu, au publicat șaisprezece volume de literatură populară, alcătuind un adevărat corpus. Din păcate, atât ieșenii, cât și basarabenii au fost constrânși de împrejurări să facă un lucru pe jumătate. Iată de ce, inițiativa de care am auzit, a elaborării, în comun, a *Tezaurului etno-folcloric din Moldova* mi se pare extrem de importantă și o salut cu toată căldura. Șansa ce se profilează acum nu trebuie ratată²³. Indicațiile minuțioase din *cărticica* destinată colaboratorilor la acest proiect ambițios ofereau tot sprijinul necesar pentru ducerea la bun sfârșit a lucrărilor. Mai mult, planul lucrărilor incluse în TEM poate deveni extrem de practic pentru redactarea unor eventuale lucrări de doctorat, chiar mai numeroase decât cele 30 de volume concepute de Ion H. Ciubotaru, dacă ne gândim la numărul de pagini alocat unei disertații doctorale. *Tezaurul etno-folcloric* intenționa surmontarea mai multor „neajunsuri” ce prejudiciază cunoașterea științifică. Prin acoperirea unitară a spațiului rural investigat, selectând fapte de cultură de o importanță egală, fără amestecuri eterogene cu creații ne semnificative și prin evitarea efectelor de „nivelare” a civilizației arhaice, demersul ar fi înălțat un monument al identității spirituale românești. Numeroase surse bibliografice, norme de o rigoare științifică totală, structura unitară clară a volumelor, corpusul de documente amplu (două treimi din lucrare) și abordarea etnomuzicologică ar fi susținut o investigație academică amplă și precisă, a cărei absență se resimte până azi, continuând să rămână un deziderat.

Cele trei momente din viața profesorului Ion H. Ciubotaru (îndrumător de specialitate la Muzeul Etnografic al Moldovei, director la Centrul Județean Iași al Creației Populare și coordonator al *Tezaurului etno-folcloric al Moldovei*) au în comun, așadar, voința de a sistematiza, ordona, clasifica, interpreta și valorifica actele de cultură tradițională, atât de pulverizate în manifestări și inițiative izolate. Confruntat cu documentele haotic depozitate în instituția județeană, Ion

²³ *Ibidem*, p. 4.

H. Ciubotaru a început o operațiune migăloasă, de clasificare, ordonare și de arhivare, prin numerotarea și inventarierea textelor, după ce, în prealabil, fuseseră dactilografiate. Astfel a luat ființă baza de date a Centrului, formată din materiale majoritar interesante, printre care se află și unele discutabile ca valoare. Organizarea lor exactă viza o publicare autorizată științific, spre deosebire de amatorismul unor colecții și antologii puse în circulație de către fostele centre de îndrumare a creației populare²⁴.

Activitatea îndelungată desfășurată în cadrul Arhivei de Folclor a Moldovei și Bucovinei i-a furnizat profesorului experiența necesară pentru impunerea la Centrul Județean al Creației Populare a unui sistem de inventariere operativ, prin cataloage similare celor de la AFMB. Baza de date conține, de asemenea, documente audio-video, înregistrări sonore și o filmotecă a manifestărilor organizate de instituție. Cele aproximativ 140 de casete video sunt clasificate edificator, astfel încât, dacă cineva este interesat, spre exemplu, de teatrul folcloric va găsi cu ușurință trimiterile necesare la înregistrările existente. Toate formațiile participante la sărbătorile ieșene au fost inventariate, precum și obiceiurile prezentate de acestea. În același fond există filmări ce au ca obiect documentar centre de olărie din țară, țesături, cusături, cioplituri în lemn, artă naivă ș.a. O monografie a județului, cândva aflată în intenția edililor, ar găsi în fondul organizat și dezvoltat de Ion H. Ciubotaru și colaboratorii săi (care continuă să-l îmbogățească) un prețios fond de informații, capabil să susțină o analiză etnologică riguroasă.

Valorificarea diverselor aspecte ale culturii populare tradiționale s-a făcut în cei aproape treisprezece ani, în patru moduri: organizarea de manifestări etnoculturale naționale cu participări internaționale, colocvii tematice în centre de județe, manifestări ce aduceau împreună creatori populari și interpreți din variate zone folclorice ale țării (*Festivalul de datini și obiceiuri de iarnă, Festivalul cântecului și jocului popular bătrânesc „Trandafir de la Moldova”, Târgul de ceramică tradițională „Cucuteni – 5000” și Arta naivă. Saloanele Moldovei*).

În martie 1992, apare revista de cultură populară „Rapsozii”, ca replică tipografică a momentului festiv susținut de interpreți populari de pe cele două maluri ale Prutului, participanți la Festivalul „Rapsozii

²⁴ Idem, *Aspecte ale editării folclorului în cadrul Centrelor Județene de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă*, în „Anuar de Lingvistică și Istorie Literară”, tomul XXV, Iași, 1976, p. 205-212.

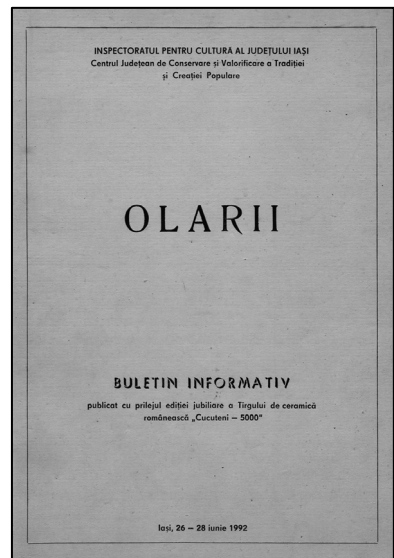
Moldovei”. Era cea dintâi manifestare folclorică de amploare, desfășurată timp de un an în numeroase așezări de pe meleagurile bătrânei provincii românești. Intenția organizatorilor, între care profesorul Ciubotaru reprezenta vocea specialistului avizat, era aceea de a descoperi interpretii autentici ai vechilor cântece populare și ai melodiilor de joc din acest spațiu etnocultural. În afara valorizării scenice a repertoriilor respective, se preconiza publicarea unei serii de albume audio, precum și a unei colecții de folclor poetic și muzical, în care să fie reunite creațiile cu adevărat reprezentative. Proiectul s-a finalizat numai în parte. Sub genericul *Rapsozii*, seria *Vechi cântece populare și melodii de joc ale românilor: Moldova*, s-au pus în circulație circa o sută de piese folclorice, care s-au bucurat de cea mai frumoasă primire.

Parcursul celor 12 pagini mari ale revistei „Rapsozii” relevă o funcție pregnant educativă și chiar moralizatoare. Materialul (foarte dens ca informație și variat) formează o imagine în oglindă: stânga Prutului – dreapta lui. Atât interviurile alăturate, cu interprete din cele două jumătăți ale Moldovei istorice, cât și materialele referitoare la realitățile basarabene (articolul semnat de Tudor Colac, directorul Centrului Național al Creației Populare din Republica Moldova, un interviu cu Mihai Pop despre ancheta gustiană în Cornova – Orhei ș.a.) caracterizează viziunea unificatoare a celui care a pus bazele *Tezaurului etno-folcloric din Moldova*. Școlirea cititorului se face de către contribuțiile științifice ale unor autori reputați, în frunte cu savantul Petru Caraman, urmat de Al. I. Amzulescu, Ovidiu Bârlea, Petre V. Ștefănuță ș.a. Se adaugă date istorice despre lăutari și fișe biografice individuale (Barbu Lăutaru, Iancu Perju, Nicolae Picu), memorii precise ale culegerilor de folclor muzical, enumerații cu participanți și chiar o hartă a României mari, pe care apar satele de baștină ale participanților la festival.

Valențele magice ale muzicii folclorice sunt cuprinse într-un articol semnat de Silvia Ciubotaru. Riscul ca revista să fie mai greu accesibilă, din cauza abundenței de informație, a fost surmontat printr-o ținută extrem de dinamică imprimată de numeroase interviuri cu interlocutori din fiecare segment implicat în contextul festiv. Mihai Pop, Paul Stahl, Ovidiu Bârlea, dar și organizatorii spectacolului ori interpretele însele au răspuns unor întrebări foarte inspirate, cauzatoare de destăinuiți relevante, ce produc o imagine fulgurantă, dar autentică a lumii satului. Interviurile sunt realizate de Ion H. Ciubotaru, al cărui talent de interviuare a îmbogățit în mod fundamental Arhiva de Folclor

a Moldovei și Bucovinei. Tot el semnează un articol pe prima pagină, intitulat *Lecția protagoniștilor*, cu o ironie tristă ce devine dramatică astăzi, din cauza acutizării suferinței culturale. Interpreții profesioniști, omniprezenți în mass-media, „nu prididesc să ne spună cu câtă grijă își caută ei costumele și, mai ales, câtă râvnă pun în adunarea cântecelor «direct de la sursă», pentru ca apoi să-și «ilustreze» afirmațiile cu tot soiul de kitschuri”. Din păcate, de la „întâlnirea cu *satul tradițional*, în numele și la adăpostul căruia practică o artă insuficient asimilată”²⁵ soliștii promovați abuziv vor lipsi întotdeauna.

La numai trei luni după revista „Rapsozii”, profesorul Ciubotaru editează buletinul informativ „Olarii”, prilejuit de Târgul de ceramică tradițională „Cucuteni – 5000”. Intenția instructivă marchează trăsătura comună a publicațiilor scoase de Centru. Atât revista „Rapsozii”, dar și „Olarii”, „Strunga” ori „Datini” au în comun o foarte bogată informație etnologică, filtrată de discernământul științific al coordonatorului și de talentul său de a captiva receptorul. Cele două apariții ale revistei „Olarii” (iunie 1992 și 1993) ilustrează, la propriu și la figurat, demiurgica ocupație. Numeroase desene și fotografii însoțesc fragmente din bibliografia tematică, studii despre olărit, articole-medalion ale meșterilor și interviuri cu ei, liste cu olarii ce au participat vreme de 10 ani la târg și cu centrele de ceramică dispărute. Nume sonore, precum Barbu Slătineanu, Tancred Bănățeanu, Paul H. Stahl, I. D. Ștefănescu ș.a., însoțesc considerațiile științifice formulate de Silvia Ciubotaru și Ion H. Ciubotaru, pentru a intra în rezonanță cu gândurile vizitatorilor de la târg. Aceștia din urmă sunt, de asemenea, personalități ale lumii culturale ieșene (Livia Cotorcea, Ostin Costel Mungiu, Dumitru Dorobăț). Vibrând la poeticitatea imanentă a creațiilor în lut, profesorul Ciubotaru a dat un plus de armonie celor două numere din revista

²⁵ Idem, *Lecția protagoniștilor*, în „Rapsozii”. Revistă de cultură populară, Iași, martie 1992, p. 1.

„Olarii”, prin folosirea unor citate din creația poezilor Tudor Arghezi, Lucian Blaga și Vasile Voiculescu. Dacă buletinul informativ ar fi continuat să fie editat an de an, educația estetică a publicului venit la târgul de ceramică din Copou ar fi fost, cu siguranță, superioară, iar proliferarea agresivă a unor produse lipsite de orice valoare nu ar mai fi fost posibilă.

Nichita Stănescu invită cititorul revistei „Datini” în lumea riturilor de iarnă și puterea reprezentativă a citatului, ilustrativ și emoționant, precum celelalte alese pentru meșteșugul olăritului, indică o cunoaștere sensibilă în domeniul literaturii culte, a cărei capacitate de reflectare a lumii arhaice scapă și celor mai docti filologi. Ion H. Ciubotaru nu se oprește la hotarul individualizării creației, ci integrează totul în identitatea culturală românească de profunzime. Descoperirea etnologică a cărturarului Petru Caraman este prezentată limpede printr-un fragment din monumentală lucrare *Descolindatul în orientul și sud-estul Europei*, iar clarificările terminologice poartă semnătura unor etnologi autorizați. Metoda didactică eficientă din „Rapsozii” este constantă. Și aici sunt utilizate glosare de termeni tematici pentru lămurirea sensurilor de profunzime. Două texte literare, unul cules de G. Dem. Teodorescu, celălalt de Petru Caraman, transmit o colindă și un fragment de plugușor într-o formă scrisă, ce dă șansa zăbovirii pe mesaj și expresia lui. Ecourile festivalului în presă, redade pe scurt, atrag atenția asupra importanței spectacolelor de datini și obiceiuri în contextul socio-cultural. Și aici fotografiile, ba chiar și un tablou al lui Liviu Suhar (cu o tematică circumscrisă) adaugă imagini reflectărilor strict cognitive, ca demonstrație a vocației profesionale, complementară întemeierii. Avizarea receptorilor a constituit, de altfel, o intenție declarată a lui Ion H. Ciubotaru, preocupat la fiecare festival să explice în fața auditoriului valoarea spirituală a fiecărui tip de manifestare.

Publicația „Strunga”, editată cu prilejul Festivalului folcloric „Trandafir de la Moldova”, în septembrie 1993, poartă numele localității ieșene care a găzduit, mai mulți ani, această importantă sărbătoare a cântecului și jocului popular tradițional. Aici, pe frontispiciul revistei, Constantin Brăiloiu decretează importanța cunoașterii spiritualității românești prin muzica tradițională. Articolul amplu semnat de Ion H. Ciubotaru pe prima pagină creează și dezvoltă o dihotomie: *Stil și performanță*. Opoziția are mai mult decât menire educativă, ea îndreaptă tendințele actuale de coregrafie impuse de

instructori care au pierdut legătura cu lumea tradițională. Pus pe primul loc în acest raport, stilul ține de percepția arhaică a lumii, de identitatea noastră reflectată în mișcările armonioase ale dansului, în muzica și poezia integrată riturilor și cotidianului. Performanța reprezintă antinomul, căci ea nesocotește specificul zonal și național pentru a favoriza spectaculosul înlăuntrul căruia nu se mai află nici un sens. Henri H. Stahl, Ovidiu Bârlea, Harry Brauner, Emilia Comișel și Silvia Ciubotaru aduc aproape de cititor imaginea lui Constantin Brăiloiu, la 100 de ani de la nașterea marelui etnomuzicolog. Portretul coreografului ieșean Tudorel Stănescu este reliefat de Ion H. Ciubotaru, ca epilog la „editorialul” prin care sunt amendate acțiunile instructorilor alienați de cultura populară. Tudorel Stănescu a avut harul de a recunoaște autenticul și valoarea, iar lucrările sale au pus în circulație dansuri populare străvechi, de o reală însemnătate culturală. Lucia Cireș localizează *O interesantă zonă folclorică* și argumentează, la nivel socio-artistic, axioma din titlu. Doi ani mai târziu, comunități din acest areal deveneau obiectul vastului studiu etnologic pentru *Catolicii din Moldova*. Ca și celelalte buletine informative, „Strunga” are valoare de index reprezentativ, căci ultima pagină conține două lungi enumerații: una a formațiilor participante la Festivalul „Trandafir de la Moldova” timp de 25 de ani, alta a 477 de jocuri populare din Moldova istorică.

Bucuria lucrului bine făcut l-a însoțit în fiecare moment pe Ion H. Ciubotaru, iar vocația întemeierii s-a sprijinit pe nevoia de a face să dăinuie valoarea, prin transmiterea culturii autentice. Aceasta a constituit temeiul tuturor acțiunilor întreprinse, în conformitate cu definiția dată de Constantin Noica: „Temeiul este ceea ce rostește lucrurile și pune totdeauna în rost gândurile noastre despre ele; ba ne pune și pe noi înșine în rost”²⁶. Temeinicia instituțiilor și publicațiilor înființate dă într-adevăr rost întregii ființe românești, prin privilegierea legăturii cu lumea arhetipală.

Aflată în amfiteatrele care adăposteau cursurile etnologului, simțeam că durata profană se abolește și devin martoră la revărsarea unei lumi sacre. Profesorul Ciubotaru vine întotdeauna la catedră cu aura maestrului inițiator, gata să îți arate cu precizie tărâmul mirific al străbunilor și, în același timp, ferm în a-ți comunica limitele proprii

²⁶ Constantin Noica, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, București, Editura Eminescu, 1987, p. 94.

ființe. Testarea permanentă atât a cunoștințelor, cât și a sensibilității artistice, este metoda prin care din simplu student devii căutător de apă vie. Cursurile de etnologie rămân singulare în spațiul memoriei, prin intensitatea pasiunii cu care sunt ținute, prin limpezimea de cristal a structurării și a conexiunilor cu moștenirea spirituală a lumii și, mai ales, prin deschiderea propriei ființe către o stare privilegiată: apartenența la o prețioasă cultură arhaică. Înțeleg acum că la Universitate, Ion H. Ciubotaru întemeiază în continuare, însă nu prin instituții, ci prin oameni.

Adina HULUBAȘ